

موضوع :

چگونه می توانم کلاسی جذاب داشته باشم؟

تهیه کنندگان :

فاطمه مهدور

هایده گلچین

رشته :

کامپیوتر

سال تحصیلی :

۱۳۹۵-۹۶

فهرست مطالب:

۳	مقدمه
۴	هدف
۴	الف- معلم
	جنبه علمی
۴	تسلط علمی
۴	پاسخگویی
۵	استفاده از منابع
	جنبه رفتاری
۵	شادابی
۶	احترام به دانش آموزان
۶	رعایت پوشش ظاهری
۶	اعتماد و خوشگمانی
۶	پرهیز از غرور
۶	جنبه روشی
۷	جنبه مدیریتی
۸	ب- متن و محتوا
۸	ج- فضای کلاس
۸	نتیجه
۹	پیشنهادهای
۱۴	جدول پیوست
۱۴	منابع

کلاس درسی که در آن به مولفه‌های جذابیت عطف توجهی نشان داده نمی‌شود با گذشت زمان ممکن است کم‌کم سستی و کسل‌کنندگی در آن به چشم آید که گسست ارتباط بین معلم و فراگیر از روشن‌ترین پیامدهای ناگوار آن خواهد بود و نتایج آموزش را عقیم و بی‌اثر می‌سازد.

سؤال اصلی و اساسی آن است که چگونه می‌توان کلاس درس را جذاب، دلپذیر و خوشایند نمود تا نه فقط مقررات آموزشی بلکه اشتیاق فراگیران برای یادگیری و حس کنجکاوی و حقیقت‌جویی آنان عمده‌ترین عامل حضور در کلاس شود و رعایت انضباط و مقررات و آداب آموزشی را برای بهره‌برداری بیشتر از کلاس باعث آبا می‌توان با قاطعیت و انعطاف‌ناپذیری و با اعمال حاکمیت و مدیریت بی‌چون و چرا کلاس را جذاب ساخت؟ آیا با واگذار کردن فراگیران به حال خود و حذف نظارت و مدیریت می‌توان کلاس را جذاب ساخت و شوق فراگیر برای حضور در کلاس را آیا اجازه هر نوع اظهارنظر، هر نوع سخن و پرسش و به اصطلاح رایج‌تر اجازه «گفتمان آزاد» می‌تواند به برانگیختن جذابیت کلاس کمک نماید یا آن که باید به عوامل دیگری توجه نمود و به جای جذابیت زودگذر - که نتایج زودگذری از آن حاصل می‌شود - به جذابیت پایدار کلاس اندیشید و کلاس درس را با حفظ کلاس بودن و جریان داشتن درس و تعلیم در آن برای فراگیران مبارک و مطلوب گردانید.

یکی از مشکلاتی که هم‌اکنون دامن گیر آموزش ایران است این است که کلاس‌ها جذابیت لازم را برای جذب دانش آموز به کلاس درس را ندارد و برای همین دانش آموزان از کلاس درس فراری می‌باشند و هر روز آرزوی تعطیلی کلاس را دارند و همیشه به دنبال راهی هستند که از کلاس فرار کنند.

حال در این مقاله سعی شده است تا راه کارهایی را برای ایجاد جذابیت در کلاس درس - که یکی از ضروریات آموزش در ایران نیز است - ارائه گردد. برای جمع آوری این اطلاعات مطالعاتی از کتاب‌ها و مجلات و سایت‌های اینترنتی صورت گرفته شده است و مطالبی آورده شده است که امیدوارم مورد توجه خوانندگان قرار گیرد.

عوامل نداشتن جاذبه و خسته کننده بودن کلاس و معلم

بیان اهداف

به نظر می‌رسد جذابیت کلاس بر چند رکن و پایه استوار است:

الف- معلم

ب- متن و محتوای درس

ج- فضای کلاس

حال به شرح هر یک از مؤلفه‌های جذابیت کلاس می‌پردازیم.

الف- معلم

معلم یکی از ارکان اساسی آموزش و پرورش است و بدون در نظر گرفتن نقش او نقش سازنده‌ای را نمی‌توان برای تعلیم و تربیت منظور نمود. معلم نه تنها متخصص مسایل آموزشی، بلکه راهتما و سرمشق فراگیران، مشاور و مشفق آنان و دوست و مشکل‌گشای دانش‌پژوهان است و این همه کارکرد با عنایت به نقش و جایگاه ممتازی است که او در تعلیم و تربیت داراست.

حال اگر معلم بتواند غیر از آن که مسایل آموزشی را می‌آموزد، مشفقانه و مشتاقانه در صلاح و اصلاح رفتار و تربیت فراگیران بکوشد، با آنان نه از روی مقررات خشک آموزشی بلکه از روی احساس و عاطفه متعادل رفتار نماید، موفقیت آنان را درک کند، خشک و عبوس و با اخم و ترشروی برخورد ننماید، حرمت و جایگاه آنان را پاس دارد و با آنان در تعامل و تفاهم باشد، کلاس درس، کلاسی خوشایند و پرجاذبه خواهد شد و فراگیران برای حضور در چنین کلاسی اشتیاق نشان خواهند داد.

نقش معلم در جذابیت کلاس از چند جنبه:

۱. از جنبه علمی

۱-۱. تسلط علمی

معلمی می‌تواند جذابیت کلاس را فراهم آورد که از نظر علمی توانا و مسلط باشد. در واقع اصلی‌ترین وظیفه آموزشی معلم یاد دادن و آموختن است و معلمی که از نظر علمی تواناتر باشد، بهتر می‌تواند این وظیفه را به انجام برساند. حال اگر وظیفه آموزشی معلم با کم آگاهی او به خوبی انجام نگردد و کلاس درس او سطح مناسبی از اندیشه و دانایی را شاهد نباشد، ممکن است فراگیران نسبت به حضور در چنین کلاسی احساس تردید کنند و به این نتیجه برسند که خود یا مطالعه کتاب می‌توانند به همین سطح از آموزش که معلم آن را عهده‌دار شده است، دست یابند. در این صورت کلاس برای فراگیران فاقد جذابیت می‌گردد و تنها ممکن است قوانین و مقررات آموزشی یا به تعبیری درست‌تر «جبر مقررات آموزشی» فراگیران را به حضور در کلاس راضی سازد. در تجارب برخی از معلمان مشاهده و شنیده شده است که آنان بدون آن که قواعد سخت‌گیرانه‌ای را برای حضور دانش‌آموز در کلاس وضع و اعمال نمایند، تنها به دلیل اطلاعات گسترده علمی توانسته‌اند دانش‌آموز را مشتاقانه به کلاس بیاورند و دانش‌آموزان از چنین کلاسی بهره‌های فراوان برده‌اند.

۲-۱. پاسخ‌گویی

تسلط علمی معلم امری جدا از پاسخ‌گویی اوست. ممکن است معلمی به لحاظ علمی توانمند باشد، اما در پاسخ به پرسش‌های دانش‌آموزان توانایی نشان ندهد. زیرا پاسخ‌گویی علاوه بر حضور ذهنی قوی به پیش زمینه‌های دیگری

همانند آشنایی با اندیشه‌های روز و شبهات جدید، استفاده از منابع نوتر و جدیدتر، احترام به جایگاه فراگیر و در نظر گرفتن حق پرسش برای او و استقبال از جلب مشارکت و حاکمیت جو پرسش در کلاس است. معلمی که با این پیش زمینه‌ها بیگانه باشد، معلم پاسخگو نخواهد بود. معلمی که به مطالبات، ابهامات و سؤالات دانش آموزان پاسخ ندهد، نمی‌تواند برای آنان ایجاد جذابیت نماید و چنین کلاسی برای ذهن پرسشگر دانش آموزان، کلاس بی‌جاذبه تلقی خواهد شد. در کلاسی که پاسخگویی جریان دارد:

دانش آموز مطالب و سؤالات خود را پنهان نمی‌کند و پرسش‌ها امکان طرح خواهند یافت.
حاکمیت جو پاسخگویی کلاس را به مکانی برای داد و ستد اندیشه‌ها مبدل خواهد ساخت.
جلب مشارکت در چنین کلاسی جریان منظم خواهد داشت.

به عکس، معلمانی که قادر به پاسخ نداشتند می‌کوشند به گونه‌ای رفتار نمایند که دانش آموز از طرح پرسش گریزان و پشیمان شود و یا پرسش دانش آموز را به گونه‌ای صورت‌بندی می‌کنند که بر پاسخ آن قادر و توانا باشند. در پاره‌ای از موارد واگذار کردن پرسش به آخر کلاس یا به صورت خصوصی در پایان کلاس یکی از طرفندهای فرار از پرسش است.

۳-۱. استفاده از منابع

روشن است که معلمان تک منبع تنها به داده‌های همان منبع اکتفا می‌کنند و اکتفا به داده‌های تک منبع و عدم اطلاع از مسایل جانبی و مطالب بیرونی از کتاب که ممکن است متناسب با نیازها، خواست‌ها و علانق فراگیران باشد، از جذابیت درس می‌کاهد و کلاس را پویا، بالنده و پرجاذبه نشان نمی‌دهد. برخی از معلمان پیرامون منبع درسی اطلاعات خوب و مناسبی دارند اما همین که خارج از منبع چیزی از آنان پرسیده شود اظهار بی‌اطلاعی می‌کنند و ممکن است به آسانی اعتبار علمی خویش را متزلزل نشان دهند. بدین جهت استفاده از منابع متعدد برای جذابیت کلاس توصیه‌ای حتمی است. البته منابع نیاز نیست به صورت کتاب باشد. معلمانی که با داده‌های جدید اینترنتی از مباحث دانش آموز را از نوترین مباحث آگاه می‌سازند، کلاس خویش را جذاب می‌نمایند.

۲. جنبه رفتاری:

۱-۲. شادابی:

معلمی که عبوس، گرفته، اخم‌آلود و یا افسرده‌رو باشد، نمی‌تواند پیام‌آور شادابی و طراوت باشد و کلاس او فاقد اشتیاق و جذابیت خواهد بود. البته گاه ممکن است فیزیک چهره یک معلم کمی او را جدی و گرفته نشان دهد، در این صورت بهره‌مندی از طنز و آمیختن درس با تکنیک بیان می‌تواند آن را جبران نماید.

اگر معلم شاداب و با نشاط باشد:

دانش آموزان مشتاق‌تر در کلاس حاضر خواهند شد.

روابط بین استاد معلم و دانش آموز صمیمانه‌تر خواهد گشت.

دانش آموز به طرح مشکلات خویش یا اسناد معلم خواهد پرداخت و از معلم به عنوان مشاور بهره خواهد برد.

دانش آموزان شاداب‌تر خواهند شد و بهره‌وری از کلاس افزایش خواهد یافت.

روحیه معلم تأثیر منفی در اخلاق دانش آموزان نخواهد نهاد.

اما اگر معلم بی‌نشاط باشد:

کلاس خشک و کسل‌کننده می‌شود.

دانش آموزان حتی حاضر به طرح پرسش‌های درس نخواهند بود و در واقع بسیاری از سؤالات امکان بروز نمی‌یابد.
یادگیری با اختلال مواجه خواهد شد، چرا که دانش آموز با عنایت به ویژگی معلم علاقه به آموختن را از دست خواهد داد.

از نقش تربیتی معلم کاسته می‌شود و دانش آموزان نمی‌توانند از رفتار معلمی سرمشق بگیرند.

فضای دوستی و علاقه به فضای سرد و خاموش بدل خواهد شد و رابطه معلم و شاگرد در حد چارچوب آموزشی محدود خواهد گشت.

۲-۲. احترام به دانش آموز:

ممکن است معلم شخصاً فرد شادابی باشد اما فراگیر در هندسه ذهنی او، جایگاه ویژه‌ای نداشته باشد. در این صورت از چنین معلمی نمی‌توان توقع داشت که به خواست دانش آموز احترام بگذارد. در چنین کلاسی ممکن است معلم یکسویه اعمال مدیریت نماید و تنها خواست خود را بر کلاس تحمیل سازد. نتیجه ضروری چنین کلاسی دلزدگی دانش آموزان از آن است که جذابیت کلاس را تحت الشعاع قرار می‌دهد. بدگمانی به دانش آموز، تردید در صداقت او، پاسخ‌هایی گزنده، برخورد دبستانی و مدرسه‌ای با دانش آموز، بی‌اطلاع و بی‌دانش فرض کردن دانش آموز و... معلم و دانش آموز را مقابل و معارض یکدیگر قرار می‌دهد و درس را برای دانش آموز تحمیلی می‌سازد.

۳-۲. رعایت پوشش ظاهری

پوشش ظاهری به ظاهر امر ساده‌ای به نظر می‌آید؛ اما در واقع چنین نیست. برخی از معلمان می‌پندارند که باید به لحاظ علمی و اخلاقی آراسته و توانمند باشند و توجه به ظواهر از جمله رعایت شأن معلمی در پوشش و آرایش یا پیرایش از اهمیت چندانی برخوردار نیست. اما این پندار، ناصواب و خطاآلود است. فراگیران حتی درباره پوشش معلم موشکافی می‌کنند و اگر معلم ظاهری زولیده و نامرتب داشته باشد، از او تأثیر چندانی نمی‌پذیرند. راستی چگونه معلم می‌تواند به ناکید دین بر پاکی و طهارت تکیه کند و بر آموزه‌های دینی در باب پاکیزگی توجه دهد، اما خود به لحاظ ظاهری ناآراسته و زولیده‌پوش باشد چنانکه آراستگی باطنی معلم می‌تواند در جذب دانش آموز کمک نماید، آراستگی ظاهری نیز بر جذابیت کلاس خواهد افزود و معلمان باید رنگ و مدل مناسب، تمیزی و در صورت امکان تازگی را در پوشش مراعات نمایند.

۴-۲. اعتماد و خوش‌گمانی

معلمی که به دانش آموزان ظنین و بدگمان است، سوءظن و بدگمانی دانش آموزان را نیز درباره خویش برخواهد انگیخت.

استاد خوش‌گمان:

مشکل دانش آموز را در مسایل درسی و غیردرسی «بهانه» نمی‌خواند و از این رو با درک موقعیت او در حل مشکل به او کمک خواهد کرد.

رابطه‌اش با دانش آموزان بر اساس وسواس و احتیاط افراطی شکل نخواهد گرفت، بلکه رابطه‌شان بر اساس صمیمیت و تفاهم قوت می‌پذیرد.

بین خود و دانش آموز کسبیت ایجاد نمی‌کند و دیواری از بی‌اعتمادی نمی‌کشد، از این رو دانش آموز مشکلات شخصی خود را با او در میان خواهد نهاد. و از او به عنوان راهنما کمک خواهد گرفت. اما اگر معلم بدگمان باشد ممکن است سخن راست دانش آموز را نیز دروغ تلقی کند. مشکل او را «توجه» بداند. پرسش او را به اصطلاح دست انداختن قلمداد کند و سؤال او را بی‌پاسخ بگذارد. همه اینها باعث می‌شود که درس و مدرس آن برای دانش آموز فاقد جذابیت باشد.

۵-۲. پرهیز از غرور:

معلمی که مغرور نشان دهد، دانش آموزان از او خواهند گریخت. تکبر و غرور معلم نه تنها رسالت تربیتی معلم را ناکام می‌گذارد، بلکه وظیفه تعلیمی معلم را نیز با مشکل مواجه خواهد ساخت. برعکس معلمان متواضع و فروتن بهتر می‌توانند دانش آموزان را جذب کنند، کلاس را جذاب سازند و به رسالت تعلیمی و تربیتی خویش عمل نمایند.

۳. جنبه روشی:

اگر چه روش تدریس واحدی را نمی‌توان به عنوان بهترین روش برای معلمان معرفی نمود؛ اما می‌توان گفت که بهترین روش تدریس برای هر معلمی آن است که برای دانش آموزانش جذاب‌تر و نتیجه بخش‌تر و حصول یادگیری در آن سهل‌الوصول‌تر باشد. ممکن است گاه سخنرانی محض یا سخنرانی فعال، شیوه سقراطی و یا روش قیاسی نتیجه بخش‌تر و جذاب‌تر باشد و گاه روش دیگری ایجاد جاذبه نماید و به یادگیری بهتر منجر گردد. زمان آموزشی، متن درسی، مخاطبان درس، توانایی‌هایی معلم، سیاست‌های آموزشی، تکنولوژی آموزشی و اموری از این قبیل در انتخاب روش تدریس معلم اثرگذار می‌باشد. مهم آن است که معلمان محترم به این نکته عنایت نمایند که تدریس شان باید نتیجه مناسب را در بر داشته باشد و برای دانش آموزان دلنشین و جذاب باشد.

به نظر می‌رسد که توجه به نکات زیر می‌تواند در جذاب کردن روش تدریس موثر باشد. معلم شیوه تدریسی را برگزیند که نقش دانش آموز در آن به خوبی لحاظ شده باشد. فی‌المثل سخنرانی محض نقش دانش آموز را نادیده می‌انگارد. نحوه طرح درس که از مسایل مربوط به فنون تدریس و روش‌های آن است، می‌تواند در جذابیت موضوع کمک نماید. معلم می‌تواند درس را با یک سؤال آغاز نماید و روش خویش را بر این مسأله بنا نهد؛ آنگاه توجه دانش آموزان برای یافتن پاسخ جلب خواهد شد و در ادامه تدریس برای یافتن پاسخ و حل ابهام خویش توجه بهتری به درس نشان خواهند داد. ارائه چارچوب در آغاز و تلخیصی درس در پایان، روش تدریس را مؤثر می‌سازد. با این کار دانش آموز در آغاز خواهد دانست که در این جلسه یادگیری به دنبال یافتن چه نکاتی است و اگر از نکته‌ای غفلت کرده باشد، تلخیصی آن در پایان دوباره توجه‌اش را جلب و نقص و کمیود را جبران خواهد ساخت. جریان داشتن جلب مشارکت و روحیه پرسش و پاسخ می‌تواند دانش آموزان را به فراگرفتن مشتاق‌تر و کلاس را پرجاذبه‌تر نماید. منظور از پرسش و پاسخ نیز فقط آن نیست که معلم پاسخ‌گویی سؤالات باشد، بلکه منظور آن است که درس را به گونه‌ای طرح نماید که در ذهن دانش آموز پرسش ایجاد شود یعنی شیوه تدریس معلم، پرسش‌ساز باشد.

۴. جنبه مدیریتی:

معلم غیر از آن که متخصص آموزشی است، نقش یک مدیر را نیز در کلاس ایفا می‌نماید، تعداد فراگیران، روحیات متفاوت و گونه‌های رفتاری آنان، محدودیت زمان آموزشی، اتمام سرفصل‌های مصوب، الزامات قانونی و مقررات آموزشی و استفاده بهینه از وقت اموری هستند که مدیریت و نظارت بر کلاس را حتمی و الزامی می‌سازند. اگر معلم بر کلاس مدیریت ننماید: هرج و مرج جو غالب و حاکم بر کلاس خواهد شد. روحیه نظم‌پذیری و انضباط بین فراگیران از بین خواهد رفت. تعلیم و آموزش ناکامیاب و بی‌نتیجه خواهد شد. حضور در کلاس بی‌فایده تلقی می‌شود و جاذبه‌ای برای حاضر شدن در کلاس درس باقی نخواهد ماند.

اما چگونه مدیریتی می‌تواند جذابیت ساز باشد؟

معلم باید قبل از هر چیز در فکر ایجاد قوانینی برای کلاس باشد. کلاس که فاعده خاصی بر آن حاکم نباشد، نتیجه خاصی بر آن مترتب نیست. بنابراین اصل ایجاد و وضع قانون و حرمت نهادن به آن، اصل اولی و ضروری است. قوانینی که معلم در کلاس به کار می‌گیرد باید انعطاف‌پذیر باشد. قوانین خشک، بی‌روح و غیرقابل انعطاف دانش

آموزان را از معلم گریزان و کلاس درس را فاقد جذابیت می‌سازد.

معلم باید سعی کند از تهدید خودداری نماید. تهدید کردن و حاکمیت ترس بر کلاس تنها از آن معلمان ترسو و ضعیف‌النفس است و معلمی که از اعتماد به نفس برخوردار است، ابزارهای دیگری را برای مدیریت برمی‌گزیند مثلاً برخی از معلمان با تهدید حذف درس، منظور کردن نمره منفی و یا مثلاً معرفی به آموزش عملاً ناتوانی خود را به اثبات می‌رسانند.

قاطعیت لازمه مدیریت است اما آمیختن آن با منطق، نظارت و مدیریت را پربارتر و نتیجه‌بخش‌تر می‌سازد. در واقع معلم باید در عین قاطعیت منطق‌پذیر باشد.

لازم است معلم متناسب با هر کلاسی شیوه‌های نفوذ در فراگیران را از قبل طراحی نماید.^۱ به عنوان نمونه کنترل و نفوذ با استفاده از مجاورت (مثل آن که معلم به طرف فرد خطاکار برود و در کنارش بایستد) یا با استفاده از اشاره ماهرانه و نیز به کارگیری طنز و شوخی (به شرط آن که ملایم، محترمانه و ظریف باشد و نه نیشدار، تمسخرآمیز و ریشخند) گونه‌هایی از نفوذ در فراگیران و مدیریت و نظارت بر کلاس است. مدیریت پلیسی، مدیریت نوچه‌گرا و جاسوسی، مدیریت خشک نظامی و مدیریت آزاد، رها و بی‌فایده گونه‌های منفی مدیریت است که کلاس را از مکان آموزشی به مکانی نظامی یا مکانی صرفاً فراغت‌بخش و سرگرم کننده، بدل می‌سازد و در نتیجه از جاذبه‌های درس و کلاس می‌کاهد. در پایان جدولی ارائه می‌شود که معلمان جذاب و غیر جذاب را به لحاظ رویکرد و کارکرد با یکدیگر مقایسه می‌نماید. (جدول پیوست)

ب- متن و محتوا

متن آموزشی یکی از اساسی‌ترین مؤلفه‌های آموزشی است که همواره با فراگیر همنشین و در ارتباط است. معلم نیز از ارکان و پایه‌های آموزش است ولی همیشه با فراگیر همنشینی ندارد. او تنها در کلاس درس یا دانش آموز همراه است و سپس تأثیرات اوست که می‌تواند به احساس حضور او در کنار دانش آموز منجر شود. اما متن آموزشی امکان حضور مداوم را در کنار دانش آموز دارد. یعنی دانش آموز هر وقت بخواهد می‌تواند با آن مؤانست و مجالست برقرار نماید. از این رو جذاب کردن متن بیش از هر چیز دیگر ضروری و لازم می‌نماید.

افزون بر به کارگیری تکنیک برتر چاپ در کتب درسی (اگر کتاب متن درسی باشد) به کارگیری فن نگارش، استفاده از محتوای غنی و پرمعق، بهره‌گیری از نظریات جدید و رقیب، آسان‌بایی مفاهیم و دوری از پیچیده‌گویی‌های غیرفنی، توجه به نیاز مخاطب و اهتمام به سطح اندیشه و نگرش او می‌تواند کتاب را با جاذبه‌ها و آرایه‌ها همراه سازد و دانش آموز را به همنشینی مدام با آن ترغیب نماید. متون درسی با محتوای کهنه، با قلم و بیان ناشیوا و دشواریاب، بدون عنایت به مباحث جدی و جاری، پایین‌تر از فهم مخاطب یا در سطحی دورتر از دانایی و فهم او و بی‌اعتنا به خواست‌ها و نیازهای فراگیر نمی‌تواند در دانش آموز علاقه ایجاد نماید و کلاس را جذاب سازد.

ج- فضای کلاس

کلاس درس یک فضای معنوی و آموزشی دارد و یک فضای مادی و فیزیکی. مقصود از فضای معنوی و آموزشی فضای متأثر از معلم و دانش آموز است که می‌تواند باز، منعطف، منطقی و با تفاهم باشد و با بسته، قانونی، خشک و سرشار از یک سونگری و تعارض. فی‌المثل در کلاس درسی که معلم اجازه پرسش را به دانش آموز نمی‌دهد، یا سخن رقیب در آن با طعن و توهین نقد و نقل می‌شود و یا معلم تنها خواست خود را بر دانش آموزان تحمیل می‌نماید و از مشورت با فراگیر و حرمت به جایگاه او طفره می‌رود، چنین کلاسی بسته و غیرمنطقی جلوه خواهد کرد و آثار و فواید درخشانی از آن حاصل نخواهد شد. اما فضای فیزیکی کلاس عبارت از محدوده کلاس، موقعیت جغرافیایی، صندلی و نیمکت، رنگ و تمیزی، تابلو و وسایل گرمایشی و سرمایشی، فرسودگی بنا یا نو بودن و اموری از این دست است که در جذابیت تأثیرگذار است. معمولاً کلاس‌های کهنه و فریب‌النخرب، با نیمکت‌های شکسته و قدیمی و در موقعیت عبور و مرور دانش آموزان (مثل کلاس‌های کنار پله) با جذابیت ناسازگار است و برای دانش آموز محیطی خوشایند نمی‌باشد.

نتیجه:

۱. جذابیت کلاس با روش‌های جذاب تدریس، متن جذاب و معلم پرجاذبه حاصل می‌شود. در این میان سهم معلم سهم عمده‌ای است. بنابراین هنر معلمی در آن است که از کمترین داده‌ها و داشته‌ها بیشترین بازدهی را داشته باشد و اگر فی‌المثل متن درسی یا فضای فیزیکی کلاس دلپذیر و خوشایند نبود، با ایجاد جذابیت‌های دیگر بر رونق کلاس درس بیفزاید.

۲. جذابیت هم صورت منفی دارد و هم صورت مثبت. اگر معلمی وقت اصلی کلاس را به طنزگفتن، حاشیه رفتن و درس ندادن بگذراند و کلاس را بی‌قاعده و رها سازد، ممکن است برای برخی ایجاد جذابیت نماید اما این جاذبه‌ها با اهداف تعلیمی و تربیتی ناسازگار و لذا منفی می‌باشد. مثلاً در ارزشیابی‌ها و گزارش‌ها به دست آمده است که معلم جهت ارتباط با دانش آموز و شاید برای جذابیت کلاس برای دانش آموزان شیرینی می‌خرد. حقیقتاً آیا خریدن شیرینی کلاس را جذاب می‌سازد یا جذابیت منفی ایجاد می‌کند؟ (شاید همین عمل با یک طراحی دقیق و متناسب با ایام در خلال درس تنوع و جذابیت ایجاد کند اما برای دیگر ایام تدریس باید فکر و چاره‌ای دیگر اندیشید مثلاً قسمت‌هایی از زندگانی بزرگان، اهل معرفت و دل و ... را بیان کرد.)

۳. قرآن که کتاب جهانی است و گفتار آن برای پروانش بی‌شک باور کردنی و پذیرفتنی می‌باشد، برای رساندن پیام خود از داستان و هنرهای تجسمی و کلامی بهره برده است. نثر شیوا و بلیغ برگزیده است. ساده و بدون پیچیدگی سخن گفته است. به مقتضیات زمانی و مکانی و مخاطب خویش عطف توجه نشان داده است. از تمثیل بهره گرفته و سبک گفتار خویش را متناسب با پیامی که می‌خواهد ارائه کند، انتخاب کرده است. در واقع از هنر جذب مخاطب نهایت استفاده را برده است. اگر قرآن برای مخاطب چنان شأنی قابل می‌شود که می‌خواهد با جاذبه‌های هنری از او جذب کند معلمانی که می‌خواهند پیام و محتوای قرآن را در قالب دروس معارف ارائه نمایند، به بهره‌گیری از هنر ملزم‌ترند.

متن درسی کتاب یکی از عوامل اساسی در ایجاد جذابیت و جلب توجه دانش آموزان به کتاب و در نتیجه درس می‌تواند باشد. با وجود این که معلم همیشه در کنار دانش آموز نمی‌باشد، کتاب جذاب می‌تواند نقش مهمی در این کار داشته باشند.

جذابیت کلاسی از نظر فضای کلاسی مربوط به دو عامل می‌تواند باشد: ۱. فضای معنوی و آموزشی؛ ۲. فضای فیزیکی و مادی.

که فضای معنوی و آموزشی بسته به روابط بین معلم و دانش آموزان دارد و فضای فیزیکی و مادی محدوده کلاس، صندلی و نیمکت، رنگ و تمیزی و ... که در جذابیت تأثیرگذار است.

پیشنهاد:

معلم برای ایجاد جذابیت بیشتر در کلاس درس و به وجود آوردن کلاسی شاد برای دانش آموزان، که می‌تواند یکی از عوامل جذب دانش آموز به کلاس درس باشد، می‌تواند از طنز در کلاس استفاده کند. درس را به استفاده از طنز تدریس نماید. رویداد شادی بخش که چهره‌ی کودکان را باز و لب‌هایشان را خندان می‌کند، از دیدگاه رشد گرایان حائز اهمیت است، ارتباط دادن مراحل رشد فردی کودکان با شوخ طبعی آنان می‌تواند توجه معلمان را در حین تدریس به این فرایند جالب و اثر بخش جلب کند.

متن و محتوایی که برای دانش آموزان در نظر گرفته می‌شود، بر اساس علاقه‌ی آنان تدوین شود. و همچنین در تدوین کتب درسی به این نکته باید توجه شود که بعضی از موضوعات در فصل و یا زمان خاصی از سال بهتر است تدریس شود؛ مثلاً دروس مربوط به گیاهان در کتب علوم بهتر است در فصل بهار تدریس شود. پس در تدوین کتب به زمان و موقعیت درس توجه شود.

به طور خلاصه می‌توان برای جذابیت بیشتر کلاس درس نکات زیر را پیشنهاد کرد:

۱- به محض مشاهده علائم خستگی در دانش آموزان و حواس پرتی آنان ، جریان تدریس یا پرسش را قطع کرده و به آنها اجازه داده شود که از جای خود بلند شده ، کشش عضلانی داشته ، نفسی بکشند و دقایقی کوتاه آزاد باشند (در این حال تحمل برخی مزه پرانی ها به هم در جلسات اول ، ضروری است و سپس عادت خواهند کرد) ، اگر بدون توجه به خستگی دانش آموزان به تدریس یا پرسش ادامه دهیم ، در واقع کاری بیهوده و بی ثمر را دنبال خواهیم کرد

۲- هیچگاه بدون اطلاع قبلی ، پرسش کلاسی یا امتحان کتبی برگزار نکنیم و حتی در جلسه قبل ، صفحات و نوع پرسش و حتی افرادی که از آنان پرسش شفاهی انجام می شود تلویحا" مشخص شوند و این صرفا" برای رفع حالت اضطراب دانش آموزان است ، برخی معلمان برای حالت " همیشه آماده باش بودن کلاس " توجهی به این نکته ندارند که امتحان یا پرسش بدون اطلاع قبلی ، از نظر دانش آموزان نوعی مچ گیری محسوب می شود . در رابطه با دانش آموزانی که از آنان پرسش به عمل می آید باید گفت معمولا" به سه دسته تقسیم می شوند و هر کسی تکلیف خود را خواهد دانست و در کنار آن پاسخ گویی داوطلبانه هم مد نظر قرار می گیرد و بدین ترتیب دانش آموزان تمایل بیشتری هم برای جواب دادن دارند و درگیری ها خیلی کمتر می شود .

۳- حتما" قبل از تدریس درس جدید ، خلاصه مطلب قبلی برای دانش آموزان گفته شود و آنها را به هم ربط داد این کار به دانش آموزانی که حتی دروس قبل را مطالعه نکرده اند اجازه می دهد مطالب را به یاد آورند و در یادگیری مطالب جدید انگیزه پیدا کنند.

۴- اگر وقت اضافه ای در کلاس موجود بود ، نباید گذاشت دانش آموزان از سرو کول هم بالا بروند بلکه به نحوی باید آنها را تحت آموزش قرار داد به عنوان مثال صحبت و تبادل نظر در مورد مسایل اجتماعی محل سکونت ، با وضع مدرسه و غیره ، دانش آموزان اظهار نظر در جمع را خیلی دوست دارند .

۵- طوری برنامه ریزی شده که هر جلسه با توجه به دوره تحصیلی و پایه ، حدود ۲ تا ۵ دقیقه بک رفتار نیکو اجتماعی فردی ، و یک روایت یا حدیث مرتبط با دانش آموزان در پایان کلاس ذکر می شود . دانش آموزان آن را یادداشت می کنند این موارد حتی در کلاس ریاضی و تاریخ و غیره هم امکان پذیر است .

۶- با بهره گیری از روش ایفای نقش (برای هر درسی امکان دارد) توسط دانش آموزان ، منظور خود و موضوع را سریعتر و بهتر به دانش آموزان منتقل کنید ، بهتر است جلسه قبل ، قرار ایفای نقش ، موضوعات و شرکت کنندگان مشخص شوند .

۷- به صلاحدید معلم می توان هر جلسه یکی از دانش آموزان را به ترتیب انتخاب کرد تا مطالبی در راستای درس را به

دانش آموزان ارائه دهد (این کار بین دانش آموزان به نام کنفرانس مشهور است). اگر معلم بتواند اهداف این کار را کاملا" تشریح و زمینه های آن را فراهم نماید ، شاگردان هم بدان علاقمند خواهند شد ، در صورتی که همه کلاس در برنامه شرکت کنند ، مواعی مانند تمسخر دیگران ، اضطراب صحبت در روبروی همکلاسی ها و غیره به تدریج کمتر خواهد شد .

۸- استفاده از ارزاترین و کاراترین تشویق ها یعنی تشویق لفظی (با دلیل نه طبق عادت کلامی) را در کلاس هرگز فراموش نکنید . کلماتی مانند : آفرین ! احسنت ! خویه ! یاریک !...! تشکر ! به جابود ! خوشحالم ! و غیره اثری شکفت انگیز دارد .

۹- استفاده از تشویق " کف زدن " توسط کل کلاس برای موفقیت های کوچک و بزرگ آنان ، با به دنبال آمادگی کل دانش آموزان یا گروهی از آنان برای پاسخ گویی به درس ، اتمام درس ، کسب نمرات مطلوب ، اظهار نظرهای مناسب و غیره ، حال و هوای کلاس را عوض خواهد کرد .

۱۰- دو کار در کلاس نباید توسط معلم فراموش شود ، و اثر معجزه آسایی در آرامش و آمادگی دانش آموزان دارد و آن ذکر صلوات در برخی مواقع و یا تلاوت آیاتی از قرآن مجید با ترجمه توسط یکی از دانش آموزان است . و این کار ارتباطی به دروس خاصی ندارد اینکه نباید فقط به کلاس دینی و پرورشی با قرآن بسپاریم . حداقل هر چند جلسه یکبار شروع کلاس با تلاوت قرآن در آرامش شاگردان موثر است ...

۱۱- برای پرسش پای تخته الزامی نیست که دانش آموز سرپا و روبروی دانش آموزان بیاستد ، می توان برای آنها که خیلی اضطراب دارند ، یک صندلی روبروی میز معلم گذاشت تا دانش آموزانی که مایل هستند روی آن نشسته و با حالت شبیه به مصاحبه به درس پاسخ گویند (با اجرای این روش ، کلیه دانش آموزان ، خصوصا" شاگردان مضطرب ، تمایل نشان داده و نمرات مطلوبی کسب می کنند)

۱۲- هر دو ماه یکبار به صورت غیر مستقیم نظر دانش آموزان خود را در مورد شیوه تدریس و کلاس داری و برنامه آن پرسنجید ، مطالبی را به شما خواهند گفت که قطعاً" تعجب خواهید کرد! (نشیندن یا خوانده انتقادات دانش آموزان جرات خاصی می خواهد!) و شما باید برای رفع نقایص روش خود اقداماتی بیاندیشید یا از رضایت آنان مطلع شوید. زیرا بدون بازخورد دقیق نمی توان از عملکرد کار خود مطمئن بود.

۱۳- به دانش آموزانی که درخواست بیرون رفتن از کلاس و آبخوری یا غیره را دارند ، توجه نمایید و به هیچ وجه مانع نشوید ، در غیر این صورت آن دسته دانش آموزان به اجبار در کلاس نشسته و حتی گاهها" شاهد مشکلات ناخواسته ای خواهید شد مثل : تهوع ، بیهوش شدن از ضعف یا احساس شرمندگی آنان ، برخی معلمان به اشتباه ، عدم اجازه به

دانش آموز را نشان از مدیریت مطلوب خود و اداره کلاس می دانند! برای این مورد باید در شورای معلمان هماهنگی لازم با دفتر صورت گیرد مانند کنترل برای عدم خروج از مدرسه و ...

۱۴- با هماهنگی دفتر مدرسه و انجمن اولیا جوائز هر چند ساده مانند خودکار و غیره را تهیه و به بهانه های مختلف هر مدت یکبار به دانش آموزان اهدا کنید در این میان دانش آموزانی که پیشرفتهایی داشته اند باید بیشتر مورد توجه قرار گیرند تا حال مشاهده نشده که آنها جایزه را رد کنند. حتی دانش آموزانی که دارای توانایی مالی بسیار بالایی هستند، از این کار معلم بسیار خوشحال می شوند.

۱۵- تهیه تراکت هایی برای کلاس توسط معلم در رابطه با درس یا موضوعات دیگر و نصب آن در کلاس (در حضور دانش آموزان) توجه آنان را به شدت جلب می کند (قبلا با خودکار و مازیک نوشته می شد ولی امروزه هر مدرسه ای چاپگر دارد ...) نباید این کار را فقط وظیفه مربی پرورشی دانست بلکه برای هر درسی امکان پذیر است.

۱۶- استفاده از روش مصاحبه ۲ یا ۴ نفری در رابطه با درس یا موضوعات اجتماعی توسط دانش آموزان و با هدایت معلم برای آنان بسیار جذاب است که می توان دو میز را در پای تخته روبروی هم گذاشت و ۴ نفر دو به دو برای مدت ۵ تا ۱۰ دقیقه با هم به بحث بپردازند. البته باید جلسه قبل موضوع و افراد مشخص شوند و نظارت کامل معلم برای رسیدن به هدف مد نظر قرار گیرد.

۱۷- هر معلمی در شرایط لازم میتواند مهارت های زندگی را در کلاس به دانش آموزان آموزش دهد گاهی وقت ذکر یک خاطره کوتاه از حسادت، میتواند در تغییر نگرش دانش آموزان بسیار موثر باشد و درگیری های کلاسی و با درگیری با دفتر را به طرز چشمگیری کاهش داد، معلمان چند دهه قبل پند و نصایح خود را از دانش آموزان دریغ نمی کردند و عموماً نتایج مطلوبی داشت و شما هم حتماً خاطره ای از این اعمال معلم در کلاس دارید.

۱۸- هر چند وقت یکبار به دانش آموزان اجازه بدهیم خاطرات خوب و بد خود را از کلاس شما یا کلاس سنوات قبل برای کلاس تعریف کنند، این مورد علاوه بر اینکه یک بازخورد مفید برای روش شماست، می تواند در جذابیت کلاس و رفع نگرانی و حتی اضطراب دانش آموزان هم نقش داشته باشد.

۱۹- اگر وقت اضافه ای موجود بود، با دانش آموزان در مورد مهمترین اتفاقات هفته پیش در سطح شهر یا رسانه ها، تبادل نظر کنید تا دید آنها به مسایل محیط و نحوه بیانیشان را تقویت نمایید.

۲۰- بردن کتابهای مرتبط با درس، اثر خوبی بر جلب توجه دانش آموزان دارد و این اعمال را هرگز فراموش نکرده و

شما را به عنوان معلمی دلسوز و علاقمند به حرفه خود معرفی خواهد کرد .

۲۱- وضع نکردن مقررات دست و پاگیر و خشک کلاسی باعث جلوگیری از خستگی معلم و دانش آموز در کلاس خواهد شد . مهمتر اینکه آنها از معلم و کلاس دلزده نخواهند شد . بعضی معلمان حساسیت زیادی به جنب و جوش گریز ناپذیر شاگردان در کلاس دارند و حتی تنبیه هایی را اعمال کرده و وقت گرانیهای کلاس را به درگیری و تنبیه در مورد مقررات خود ، اختصاص می دهند .

۲۲- هر چند وقت بکبار نسبت به استفاده از تلویزیون و کامپیوتر و پخش تراکهای در رابطه با درس ، برای دانش آموزان جالب خواهد بود و در یادگیری خیلی موثر است .

۲۳- متأسفانه جدیت پیش از اندازه و افراطی و خشک بودن معلم در کلاس باعث عدم علاقه دانش آموزان به وی ، درس و مدرسه خواهد شد و خود را مجبور به " تحمل " معلم و کلاس خواهند دانست ، حتی این جدیت و سختگیری افراطی باعث شده تا برخی دانش آموزان از ادامه تحصیل در آن رشته جدا " واهمه داشته و مسیر زندگی آنها عوض شود . معلمانی که خوش اخلاق بوده و تبسم بر لب داشته باشند در آموزش موفق ترند ، شما هم این را نباید می کنید اگر ؛ در حدی باشد که مورد سوء استفاده قرار نگیرد . (نباید قاطعیت ، مدیریت و توانایی اداره مطلوب کلاس را با سختگیری افراطی معلم ، اشتباه گرفت)

۲۴- یکی از راههای علاقمند کردن شاگردان به کلاس و درس و معلم و همچنین رفع کدورت های احتمالی طرفین ، بردن دانش آموزان به گردش علمی کلاسی است حتی بازدید از نمایشگاه های کتاب ، صنایع دستی ، جشنواره های دانش آموزی ، حضور در مزار شهدا برای و غیره با هماهنگی دفتر مدرسه و اداره متبوع ، فواید زیادی دارد ...

ردیف	معلم بی‌جاذبه	معلم جذاب
1	به دیگران بی‌توجه است و حرمت و جایگاه آنان را پاس نمی‌دارد	علاقه‌مند به ارزش و احترام دیگران است.
2	افسرده و ظنین است.	شاداب، پرنشاط و با اعتماد است.
3	از عامل ترس برای انگیزش و مدیریت بهره می‌گیرد.	به عامل تشویق برای تحریک انگیزه توجه دارد.
4	مستبد و جزمی است.	به مشورت معتقد است.
5	با نندی سخن می‌گوید و روح شادابی و شوخ طبعی در گفتار او دیده نمی‌شود.	بشاش، آرام و شوخ طبع است.
6	از این که فراگیری را پیش دوستانش مورد انتقاد قرار دهد، لذت می‌برد.	به ندرت از فراگیران انتقاد و عیب‌جویی می‌کند.
7	به فراگیران امکان طرح سؤال نمی‌دهد.	همکاری فراگیران را در طرح فعالیت‌های یادگیری جلب می‌نماید.
8	جز به کتاب درسی به منابع دیگری مراجعه نمی‌نماید و به همین سبب همیشه معلومات ثابت و محدود دارد.	معلوماتش در رشته درسی عمیق است و تنها کتاب درسی را مرجع قرار نمی‌دهد.
9	غالباً می‌خواهد خواسته‌های خود را به فراگیران تحمیل نماید.	برای عقابد فراگیران احترام قابل است.
10	در وضع ظاهری نقایصی دارد. مثلاً لباس زننده می‌پوشد.	خوش ظاهر و خوش‌لباس است و البته به گونه‌ای خود را آرایش نمی‌دهد که جلب توجه نماید.
11	ثبات عاطفی ندارد و نمی‌تواند هیجان‌های خود را کنترل نماید.	ثبات عاطفی دارد و به ندرت افسرده و دلسرد نشان می‌دهد.
12	انضباط پیچیده و سختی دارد و به دلیل ناتوانی در اداره کلاس به انضباط شدید و پیچیده متوسل می‌شود.	معیارهای معقولی وضع می‌کند که نه زیاد سخت باشد و نه زیاد آسان

این جدول با الهام و اقتباس از کتاب مبانی روان‌شناختی تربیت تألیف دکتر علی‌اکبر شعاری‌نژاد، ص ۱۰۴ و صص ۱۳۴-۱۳۲ تهیه و تنظیم شده است

منابع :

۱. رابرت بیلر، کاربرد روان‌شناسی در آموزش، ترجمه پروین کدیور، ج ۲.

۲. نشریه معارف، شماره ۲۱ - آذر هشتاد و سه

۳. مجله ی رشد تکنولوژی آموزشی، دوره ی نوزدهم، تابستان سال تحصیلی ۸۲-۸۳، شماره ی مسلسل ۱۵۸.

۴. سایت تبیان و SID.ir

- ۱- از لحاظ شما کلاس درس چگونه است؟
الف- شاداب ب- جذاب و مخاطب گستر ج- کسل کننده و مخاطب گریز د- معمولی و عادی
- ۲- بهترین گزینه برای مدیریت کلاس چیست؟
الف- مدیریتی بی چون و چرا ب- گفتن آزاد ج- انعطاف پذیر د- همه موارد
- ۳- به نظر شما در جذابیت کلاس کدام عامل بیشترین تاثیر را دارد؟
الف- معلم ب- متن و محتوا درسی ج- فضای کلاس
- ۴- کدامیک از عوامل در کلاس درس باعث جذابیت می شود؟
الف- مفرات ، نظم و انضباط ب- احساس و عاطفه ج- تعامل و تفاهم
- ۵- کدام عامل بیشترین باعث می شود دانش آموزان در کلاس حضور مشتاقانه داشته باشند؟
الف- تسلط علمی معلم ب- نظم و انضباط ج- رفتار و برخورد معلم د- قواعد سختگیرانه
- ۶- کدامیک از گزینه های زیر باعث افزایش و یادگیری و جذابیت کلاس درس می شود؟
الف- استفاده از منابع دیگر ب- پرسش و پاسخ در کلاس ج- اطلاعات معلم
- ۷- کدام عامل رفتاری معلمان باعث جذابیت بیشتر کلاس می شود؟
الف- رعایت پوشش ب- با نشاط بودن معلم ج- آراستگی باطنی معلم د- اعتماد و خوش گمانی
- ۸- کدام از روشهای زیر می تواند در جذاب کردن روش تدریس معلم موثر باشد؟
الف- سخنرانی محض ب- ارائه خلاصه مطالب جلسه قبل ج- پرسش و پاسخ در حین درس د- ارائه خلاصه درس جدید در شروع و آخر جلسه
- ۹- کدام از عوامل زیر مدیریت کلاس را جذاب تر می کند؟
الف- وضع قانون و حرمت نهادن ب- لحاظ کردن نمره منفی ج- مدیریت آزاد
- ۱۰- کدام از عوامل از نظر کلاسی باعث جذابیت بیشتر کلاس می شود؟
الف- فضای معنوی - آموزشی (روابط معلم با دانش آموزان)
ب- فضای فیزیکی - مادی (میز و صندلی و)
ج- عوامل فکری و روحی (خواب کافی و تشویق و...)
- ۱۱- کدام عامل در یک معلم باعث جذابیت بیشتر کلاس می شود؟
الف- نگاه یکسان به همه ب- سکوت و میانه روی ج- عدم عصبانیت د- راهنمایی دانش آموزان

۱۲- در صورتیکه معلم در پاسخ سوالی جمله " نمی دانم ، ولی سعی می کنم پاسخ آن را بیابم " را گوید، نگاه دانش آموزان به معلمشان چیست؟

- الف- دانش آموزان با معلم خود آنچنان که هست ارتباط برقرار می کند
ب- معلم باید همه چیز را بداند و باید بی عیب و دور از خطا باشد و منبع همه علوم باشد.

۱۳- کدام عامل بیشترین تاثیر را روی عدم جذابیت کلاس دارد؟

- الف- مسخره کردن دانش آموزان ب- دیکتاتور بودن ج- متکبر بودن د- تکه کلام معلم

۱۴- بهترین زمان برای میزان رضایتمندی دانش آموزان از نحوه تدریس و دفنار دبیر چه زمانی است؟

- الف- آخرین جلسه ب- هر جلسه ج- بعد از ۲ یا ۳ جلسه تدریس د- بعد از هر امتحان

۱۵- برای جذابیت و یادگیری درس بهترین زمان برای آزمون های کلاسی چه موقع می باشد؟

- الف- در همان جلسه در انتهای درس ب- جلسه بعدی درس
ج- امتحان ماهانه د- همه موارد

۱۶- کدام عامل باعث حواس پرتی بیشتر دانش آموزان می شود؟

- الف- تکه کلامهای معلم ب- لباسهای زرق و برق دار
ج- آرام صحبت کردن معلم د- عدم تسلط معلم بر درس

۱۷- از نظر شما بهترین معلم کدام ویژگی زیر را دارد؟

- الف- مهربان است ولی سختگیر
ب- نظم و انضباط و سختگیر
ج- تسلط کامل به درس و سختگیر

۱۸- بهترین روش برای پرسش در کلاس کدام است؟

- الف- دانش آموزان سرپا و روبروی دانش آموزان دیگر
ب- آزمون کتبی
ج- پرسش گروهی در کلاس
د- پرسش نشسته و با حالت شبیه به مصاحبه

۱۹- کدام از عوامل زیر باعث استرس دانش آموزان می شود و از جذابیت کلاس می کاهد؟

- الف- پرسش از دانش آموزان به صورت سرپا و روبروی دانش آموزان دیگر
ب- قوانین خشک و سختگیرانه
ج- آزمونهای کتبی بی دریغ
د- بی نشاطی معلم

۲۰- کدام از عوامل زیر تاثیر بیشتری روی جذابیت کلاس دارد؟

- الف - جنبه علمی معلم ب- جنبه رفتاری معلم ج- جنبه روشی معلم د- جنبه مدیریتی معلم